

ROZPALONY (96) *part praet pass pf*

rozpalony (91), **rozpalon** (4), rozpalony *a.* rozpalon (1).

rof- (75), roz- (21).

Pierwsze o jasne, a pochylone; w formach złożonych -on-; w formach niezłożonych -on-; -on z tekstu nieoznaczającego ó.

sg m N rozpålony (9), rozpål(o)n (1); *~(praed)* -ony (2) *GrabowSet, LatHar, -(o)n* (1) *FalZioł*. \diamond *G* rozpål(e)go (3). \diamond *D* rozpål(e)mu (2). \diamond *A* rozpålony (8). \diamond *I* rozpålonym (1). \diamond *L* rozpålonym (3). \diamond *f N* rozpålona (4), rozpålona (2), rozpål(a) (1); *~(praed)* -ona *Górndworz* (2), -ona *OpecŻyw* (2). \diamond *G* rozpål(e)i (2). \diamond *A* rozpålona (8). \diamond *I* rozpålona (2). \diamond *A a. I* rozpålona (1). \diamond *L* rozpål(e) (3). \diamond *n N* rozpålone (3), rozpålono (1); *~(praed)* -ono (1) *PatKaz I, -on(e)* (1) *SkarŻyw*; *~-é* (1), *-(e)* (2). \diamond *G* rozpål(e)go (3). \diamond *A* rozpålone (4); *-é* (1), *-(e)* (3). \diamond *I* rozpålonym (6). \diamond *m a. n G* rozpål(e)go (4). \diamond *I* rozpålonym (1) *NiemObr, rozpål(e)m* (1) *RejPs*. \diamond *L* rozpålonym (1). \diamond *pl N m pers* rozpål(e)ni (3). *subst* rozpål(e) (3). \diamond *A subst* rozpålone (4); *-é* (1), *-(e)* (3). \diamond *I m* rozpålonymi (1). *f* rozpål(e)mi (2), rozpålonymi (1); *-(e)mi* *Górndworz*; *-(e)mi* : *-ymi* *SkarŻyw* (1:1). \diamond *L* rozpålonych (1). \diamond *sg n a. pl N subst* rozpålone (2); *-é* (1), *-(e)* (1). \diamond *A* rozpål(e) (5).

Sł stp notuje, Cn s.v. blacha mięzsza, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) – XVIII w. s.v. rozpalić.

1. *Zapalony, palący się, zajęty ogniem* (33) : *FalZioł* V 85v; *miey rospaloną żużelicę pogotowiu SienLek* 174; *Candescio, Ignitus fio, Ignesco – Rozpalony iestem, fwicęszcie odogna* [!]. *Calep* 157a; *Lecz on dzień Pánłki przydzie iáko złodziey: w który niebiofá z wielkim łzumem przemina/ á żywioły rospalone rospufzczá fię WujNT 2.Petr* 3/10.

W porównaniach (3): *FalZioł* IV 36c; *BielKron* 95v; *gdyż fláchectwo iest/ iáko rospalona pochodnia/ ktora obiafnia/ y kładzie przed oczy/ dobre/ y złe człowiecze łprawy/ y pobudza/ zápala ku cnocie Górndworz Dv.*

Wyrażenia: »pochodnia rozpalona« [szyk 2:1] (3): *Natychmiałt powłstawłszy s łwego miełtcá wybiegł bárzo prętko z onego wieczerniku/ á porwawłszy pochodniá rospaloná [flameam faculam] z ręku niektorego Perfe/ ná fwoy koń wskoczył HistAl F3; Górndworz Dv, Tv.*

»węgle (*a.* wágl) rozpalone(-y)« = *prunis ignis Vulg* [szyk 11:5] (16): *Krew iego [zajáca morskiego] iest dobra dla wrzodu ktori zowá wáglkiem/ bo iesth barzo gorácy iáko wágl rospalony FalZioł* IV 36c, IV 56d, V 19d, 26v; *RejPs* 116v; *á tak zagałłyż rospalony wágl* [!] *nagłowie iego. SekłKat* I2v; *Leop Ez* 10/2; *A ieden Seráfim przyleciał ku mnie/ máiac w ręce łwey wágl rospalony [carbo]/ ktory z ołtarzá wzięł klefzcykámí. BibRadz Is* 6/6; *Napirwey widzyał [Ezechiel] czworo źwirzát [...]. Pozor ich iáko węgle rospalone álbo lámpy gorájące BielKron* 95v, 28, 82v; *SienLek* 168v; *CzechRozm* 243v; *StryjKron* 572; *NiemObr* 150; *Iáko łie czyta o onym Dyonizyufie Syrákuzáńłkim Krolu/ kthory z okrutnołci łwey thákowá boiaźń w łobie miał/ że łam łobie rospalonym wáglem włofy opalał/ boiac łie brzytwy y nożyczek bárwirzkich. Phil* P3.

a. *W którym lub pod którym zapalono ogień* (10) :

Wyrażenia: »rozpalony ogniem« (1): *tedy drápác łzáty ná łobie poczáł on okrutnik/ á one dwie łiefłtrze [Krystę i Kalistę] kazał w kołieł rospalony ogniem wrzucić. SkarŻyw* 125.

»piec rozpalony« (8): *RejZwierc* 205, 263; *CzechRozm* 183v; *CzechEp* 350 [3 r.] 351; Wybaw Pánie dużę ługi twégo/ iákoś wybáwił trzech młodźieńcow z piecá írodze rospalonego/ y z ręku Krolá złośliwego. *LatHar* 656.

Przen (1) :

Wyrażenie: »węgle rozpalone« (1): Twoie łowá fá łtrzały iádem nápoioné Smiertelnym/ twoie łowá węgle rospaloné. *KochPs* 186.

2. *Rozgrzany w ogniu do bardzo wysokiej temperatury, tj. do czerwoności lub białości; candens Vulg, Mącz, Cn; ardens Calep, Vulg; ferrens, fervidus, maxime calidus Calep* (37) : Gelacies, ten kamień iest zawždy zimny á nigdy lie nie zagrzeie od ognia/ albo z trudnością bywa rozpalon dla iego gęłtołci kthora broni aby ogień nie przešel *FalZioł* IV 54a, I 83a, 93d, III 34c, IV 48d, V 85v, 92; *BielŻyw* 159; iz ten który miał przyśyęgáć/ muśiał rospalone żelázo/ wyięte s pośrzod węgla goráiącego w ręce bráć/ y ták łye przed Sędziem/ y przed łtroną żáłuiącą vkázáć. *GroicPorz* z4, z4; *Leop Dan* 10/6; tárgano ie [chrześcijan] kleśzczámi rospalonymi *BielKron* 215, 272, 413, 452v; *Laminas candentes admovere, Rošpalone bláchy przyłóżyć. Mącz* 183b, 421b; *SienLek* 76v, 102, 151, 182v; *RejAp* C4, C6; *BielSpr* 65; *CzechEp* 66; *Calep* 416a; á nogi iego podobne mośiádzowi/ iákoby w piecu rospalonemu [sicut in camino ardenti] *WujNT Apoc* 1/15, 840 marg; *Bachá* [tj. *Bachusa*] śpiewaymy cícho piiącego/ Przy niem CyprideŃ/ y woyny pułtego Spokoyne Dziecká/ ktore zázwdy łwoię Ná rospaloney łkále ołtrzy zbroię. *SzarzRyt* D2v; [gdyż ty [*Kupido*] broń srogá masz: Strzałę z ostrem żeleźcem, k temu rozpalonym! *Smolik* 3].

Zwrot: »[czym] rozpalonym palić, pożżec (a. zeżżec), zaskwarzyć« (2:2:1): *SienLek* 178v, 181v, 183; Tedy kazał żeláznymi bláchámi rospalonymi boki iey [św. *Doroty*] palić. *SkarŻyw* 126, 188.

Wyrażenia: [»czyrwono rozpalony«: [powtórnie oskarżony o łupiestwo] ináčzey nie wynidzie/ iedno z tych muśi ieden odwod wybieráć/ álbo zelázo czyrwono rospalone w ręku nośić/ álbo w vkrop wrzácy rękę połokieć zámoczyć *SzczerbSpecSax* 17 (*Linde s.v. rozpalić*).]

»ogniem, w ogniu rozpalony« (1:1): *SienLek* 103; á iáko fá wypolerowane wřzytki drogi iego/ że lie łlná iáko mołiádz ogniem rospalony *RejAp* C6v.

Przen (1) : Rozetni węzeł łzpadá rospaloná Twey łáłki niełkończony *GrabowSet* L.

3. *Jasno świecący, bardzo jasny (zwykle o gwiazdach i innych tego typu zjawiskach na tle nocnego nieba)* (5) : A pan nád niemi [*Izraelitami*] obłok miáłto załłony We dnie wieśzał/ á w nocy łłup rospalony. *KochPs* 159; Vpátrzyłz rozpáloný [gwiazdozbiór] Ołtarz ná zachodzie. *KochPhaen* 24, 19, 23.

Wyrażenie: »jasno rozpalony« (1): Koronę má [król *pychy*] ná głowie iáłno rospaloná/ Náđáł gębę by pudło/ ná piáđz rozłzryzoná. *RejWiz* 166.

4. *Zintensyfikowany w najwyższym stopniu (o emocjach)* (3) : kto pátrzy ná połpolity lud [*rzymski*]/ nie może záprawde łez w oczách łwoich zátrzymáć/ ná *feruor* iego/ y ná *charitatem* iákás nád zwyczáy rospaloná *ReszList* 176; [á chcąc im zá to wdzięczność łwá okázáć/ ktora w niey rospalona byłá/ náczęłá lie ktemu mieć iz chćiáłá wřzyłtki zá to całowác *HistOtton* 85v].

rozpalony czym (1): O wierny łynie boży/ ku czemu twa pokora tak niŕko z łtąpila/ czym twá łafka rospáloná/ nácz twá lutuŕtz [!] przyłłła/ czego twá miloŕtz dołięgnęła/ k czemu przyłłlo tweé zlutowanijé? *OpecŻyw* 134.

Wyrażenie: »gniew rozpalony« (1): gniew mój rospalony Biédzi łie z myłłá/ co znim począć/ rołtárgniony. *GosłCast* 67.

5. *Owładnięty skrajną emocją* (16) : białągłową rospalona/ niemogącz dłużej łkrytheo ognia nołłć/ zwierzyłá łie tego towarzyłzce łwey *GórnDworz* M7v; Cyt/ łtóy/ onóźci idzie/ widzieć iá zdáleká Zápaloná/ á łroga/ łnadź y ná człowieká Niepołzłá/ iáko Tygris/ gdy ołerocona/ Sczeniá łzuka/ po knieiách łesnych rospalona. *GosłCast* 60; Otrząłni łie o łerce/ vkaź rozpaloná Bydź mié niewiáłtę/ vkaź gniewem niełkróconá. *GosłCast* 62.

rozpalony od czego (1): *WysKaz* 7 cf *W porównaniu*.

rozpalony z kogo [= przez kogo] (1): ZA cię pan [tj. Pan, bóg wprawiający w szal] burzy? zalił ty z Hekáty [wprawiającej w opętanie] Rozpalona? czy z Bogów łtórych łáty/ Dołtáłás chorob [...]? *GosłCast* 22.

rozpalony czym (10): A tak wielką łáfká rospáloná/ z wielkim pláczem rzekłá *OpecŻyw* 104. Cf *Wyrażenia; W przen.*

W porównaniu (1): O záprawdę dźiwne to łłowá/ ktorymi iáko od wáglá zarzyłłtego łercá ludzkie mogá być łnadnie rospalone/ byle były dobrze vważone. *WysKaz* 7.

Wyrażenia: »gniewem rozpalony« (2): a onij go łcigaiá gniewem rospaleni. *OpecŻyw* 51v; Tu y ty bądź mi gwóli/ wiedząc niewátpliwie Zem wiecznie twoiá: łepiéy ták/ niź zápálczywie Gniewy mié rozpáloná małz ná łię obrócić *GosłCast* 59.

»goráco rozpalony« (1): pułcił mu łię táki plácz/ y ták goráco łerce iego rozpalone/ miłółciá łię Bożą z łtáło: łłz [...] *SkarŻyw* 570.

»rozpalony miłółciá« [szyk 2:1] (3): *RejPs* 220v; *SkarŻyw* 570; Náuczyłz łię teź niezmerney Bołkiey ku tobie miłółci/ ktorá rospalony/ łobie dla ciébie nie łolgował. *LatHar* 258.

»rozpalony ogniem [czego, czym]« (2): aby my będac rospaleni ogniem łwiétey łaski twey tą wiará y tą nadzieią vłiebie tak otobie konczyli *RejPs* 23; By włytek rospalony/ Ogniem twym łwiéтым/ iáak pochodnie Pałáł/ z włyąd ogárniony/ Záwždy iáłno *GrabowSet* I2v.

W przen (5) :

Wyrażenie: »serce rozpalone« [w tym: czym (2)] [szyk 4:1] (5): A kyedyłz Symeon czedł ty łłowka [...] O náylłnyey rospalono yego łerce uyelkym nabozenłłhwem *PatKaz* II 60; *CzechRozm* 241v; *SkarŻyw* 570; Głowá bárzo niewolná/ łerce rospaloné/ Członki inłzé/ iuź práwie ná poły zmorzoné. *PudłFr* 72; *WysKaz* 7.

6. *Czerwonawozłocisty, błyszczący (o barwie)* (1) : Rutilus, Color est e flavo rubescens cum quadam splendoris exuberantia. – Zarziłti, bliłszczáci, rozpaloni. *Calep* 934b.

7. *Błędne tłumaczenie łac. incendens ‘zapalający’* (1) : A gdy wychędożywłzy kołłioł/ inny ołtarz łpráwili/ wziáwłzy ognia z kámieniá rozpalonego [incendentés lapides, et ignem ex his accipientes]/ łpráwowáli ofiárę *BudBib* 2.Mach 10/3.

Cf **ROZPALIĆ, ROZPALIĆ SIĘ**

